

ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ

Оксана АДАМИК

ОБЛІК КАСОВИХ І ФАКТИЧНИХ ВИДАТКІВ ОРГАНІВ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ РАЙОННОГО РІВНЯ

Розглянуто проблеми обліку касових і фактичних видатків, які полягають у невідповідності методики їх обліку етапам руху коштів пенсійного забезпечення, і як наслідок неінформативності звітності органів Пенсійного фонду України. Запропоновано шляхи реформування обліку видатків за етапами руху фінансових потоків.

Одним із найважливіших завдань, які повинна вирішувати держава, є матеріальне забезпечення громадян у старості, в разі постійної втрати працездатності, втрати годувальника. Таке забезпечення здійснюється шляхом призначення виплати їм пенсій. В Україні нараховується понад 14 мільйонів пенсіонерів, до яких відносяться різні категорії громадян, зокрема ті, які досягли пенсійного віку, інваліди, діти-інваліди, особи, що втратили годувальника, громадяни, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, військовослужбовці тощо.

Система пенсійного забезпечення в Україні характеризується значною диференціацією пенсійних виплат. На сучасний момент пенсії і допомоги встановлюються більш, ніж 25-ма законодавчими актами і нормативно-правовими документами.

Чинна методика обліку розрахунків з виплати пенсій і допомоги не відповідає етапам руху коштів пенсійного забезпечення. У період з 1991 по 2002 рік відбулася низка змін у даній галузі, а Інструкція з бухгалтерського обліку та звітності в органах Пенсійного фонду України № 11-4 [7] таких радикальних змін не зазнала, а була змінена лише поверхово.

Техніка обліку видатків на виплату пенсій і допомоги передбачає застосування лише касового методу, що не відповідає логіці понять „фактичні видатки” і „касові видатки”. Унаслідок цього такий облік не надає повної інформації для формування звітності Пенсійного фонду.

Проблема підсилюється відсутністю комплексних наукових праць з проблем організації та методики обліку й контролю виконання бюджету органами Пенсійного фонду. Цій проблематиці присвячені праці таких фінансистів як Белінська О. Г. [2], Зайчук Б. О., Зарудний О. Б., Березіна С. Б. [1], Надточій Б. [9] проте вона не розкриває реалій обліку пенсійних витрат.

З огляду на сказане, метою даної статті є розкриття засад обліку видатків Пенсійного фонду та формування пропозицій для вдосконалення методики обліку виплати пенсій та допомоги.

Усі видатки, що здійснюються органами Пенсійного фонду, в ході виконання бюджету поділяються на касові і фактичні. Вони є окремими етапами руху бюджетних коштів та об'єктами бухгалтерського обліку.

Касовими видатками вважаються всі суми, видані (перераховані) з поточних рахунків (наприклад, фінансування установ банків та підприємств зв'язку для виплати пенсій і допомоги, оплата видатків на утримання органу Пенсійного фонду та ін.).

Фактичними видатками вважаються реальні затрати коштів на виплату пенсій і допомоги за рахунок коштів Пенсійного фонду, державного та місцевого бюджету, соціальних фондів, а також затрати органів Пенсійного фонду на їх утримання. Наприклад, сума пенсії нарахована – це фактичні видатки, а виплачена – касові видатки.

Фактичні видатки не завжди збігаються з касовими у сумі і часі, оскільки в їх основу покладено різні принципи запису:

– касовий метод передбачає фіксування видатків в момент здійснення виплат незалежно від періоду, до якого вони належать;

– метод нарахування передбачає відображення видатків в обліку в момент їх здійснення. Наприклад, фактичні видатки можуть бути більші за касові у випадку, якщо є брак коштів, тобто видатки (суми пенсій та допомоги) нараховані, але не сплачені; або менші за касові, якщо у звітному періоді оплачені суми пенсій та допомоги, які були нараховані у попередніх звітних періодах.

Чинна методика обліку фактичних видатків Пенсійного фонду передбачає використання рахунку 22 „Видатки Пенсійного фонду”. Рахунок активний: по дебету рахунку здійснюється списання фактичних видатків на виплату пенсій та допомоги на підставі первинних документів, які подаються підприємствами та установами, що здійснюють виплату пенсій та допомоги; по кредиту – списання заключними оборотами сум виплачених пенсій (рис. 1).

Рахунок 22 „Видатки Пенсійного фонду”	
Сальдо	–
Списання фактичних видатків на виплату пенсій і допомоги на підставі документів, що засвідчують такий факт	Списання заключними оборотами сум виплачених пенсій
Сальдо	–

Рис. 1. Загальна схема рахунку 22 „Видатки Пенсійного фонду”

Рахунок не має початкового та кінцевого сальдо, оскільки є регулюючим. На кінець звітного періоду (року) суми за даним рахунком підлягають списанню заключними оборотами, тому, як правило, вони не відображаються у Балансі (ф. 1-ПФ).

Отже, чинна технологія обліку касових і фактичних видатків управління Пенсійного фонду на районному рівні здійснюється за такою схемою (рис. 2):

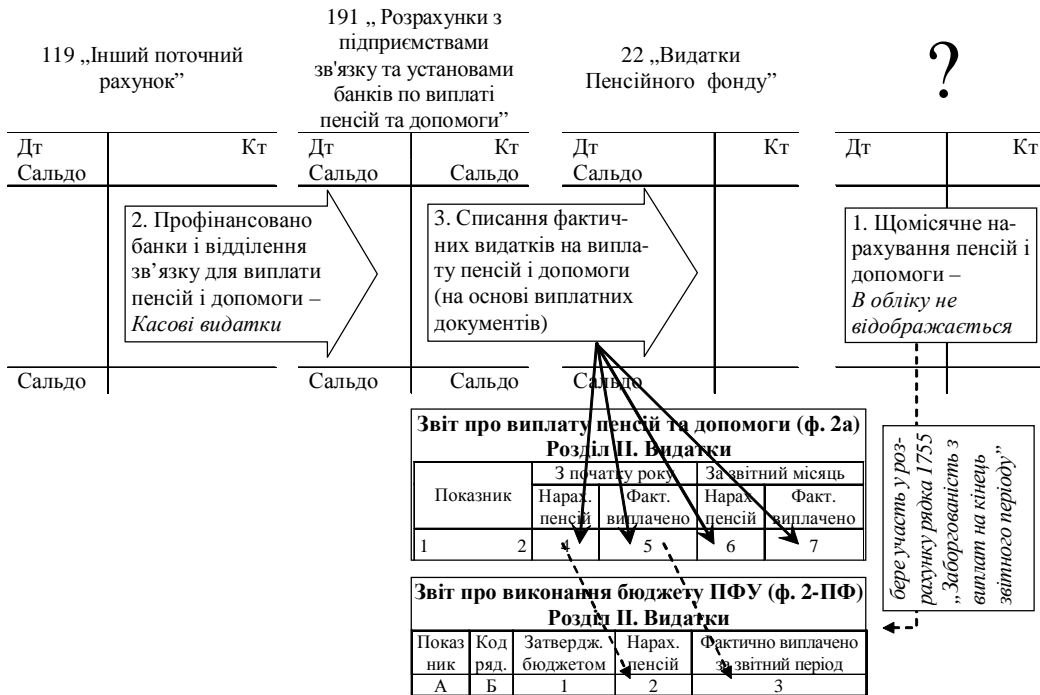

Рис. 2. Схема обліку касових і фактичних видатків з виплати пенсій і допомоги органів Пенсійного фонду на районному рівні

1) нарахування пенсій та допомоги здійснюється відділом виплати пенсій, але такі суми не фіксуються в обліку;

2) відповідно до нарахованих сум пенсій та допомоги управління Пенсійного фонду в районах, містах та районах у містах перераховують кошти установам банків та підприємствам поштового зв’язку для їх виплати – *касові видатки*:

Дебет 191 „Розрахунки з підприємствами зв’язку та установами банків по виплаті пенсій та допомоги”

Кредит 119 „Інший поточний рахунок”.

3) після виплати сум пенсій і допомоги установи банків та підприємства поштового зв’язку звітують перед відповідним управлінням Пенсійного фонду шляхом подання виплатних документів (відділення пошти – Акт звірення розрахунків по виплаті пенсій та допомоги (ф. В9-М), установи банку – другий примірник завірених списків на перерахування пенсій до банків та один примірник опису до нього). Таку операцію називають списанням фактичних видатків і відображають проводкою:

Дебет 220-225, 228-229

Кредит 191 „Розрахунки з підприємствами зв’язку та установами банків по виплаті пенсій та допомоги”.

Основним недоліком чинної методики обліку видатків Пенсійного фонду є те, що вона не передбачає застосування принципу нарахування. Через це операції списання фактичних видатків на виплату пенсій і допомоги не відповідають сутності категорій „фактичні видатки”, оскільки за логікою їх формування спочатку видатки (пенсії і допомога) повинні бути нараховані і надалі виплачені. Адже фактичні видатки (заборгованість перед пенсіонером) виникають не в момент їх виплати, а в момент нарахування пенсії. Більше того, заборгованість перед пенсіонером виникає незалежно від наявності у Пенсійного фонду достатньої кількості коштів на їх виплату. Така ж позиція викладена у статті 8 Закону України „Про пенсійне забезпечення” [6]: „Фінансування витрат на виплату пенсій провадиться по всій території України щомісячно незалежно від надходжень коштів та соціально-економічного стану конкретних регіонів за рахунок перерозподілу коштів Пенсійного фонду України в межах країни.”

Такий стан речей пояснюється застарілою методикою обліку, про що було вказано вище. У період з 1991 по 1994 роки нарахування пенсій і допомоги здійснювалося органами соціального захисту населення. Розрахована ними потреба в коштах фінансувалася органами Пенсійного фонду районного рівня (колишній рахунок 195 „Розрахунки з органами соціального захисту”) для подальшої виплати одержувачам пенсій і допомоги через підприємства зв’язку (рис. 3).

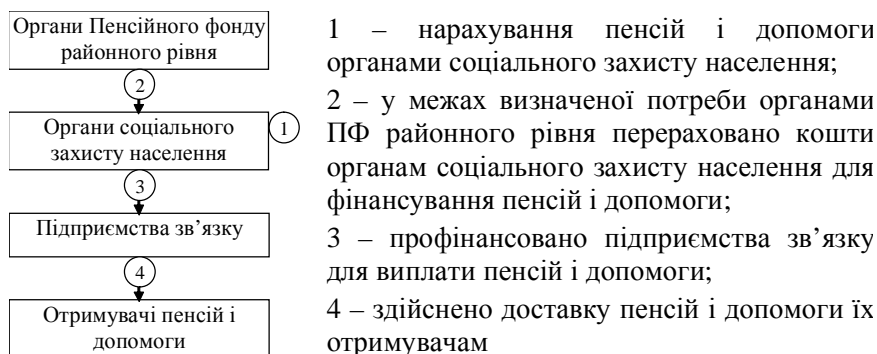

Рис. 3. Етапи руху коштів з виплати пенсій і допомоги у період з 1991 по 1994 рр.

Таким чином, заборгованість перед пенсіонерами виникала у органів соціального захисту населення. Органи Пенсійного фонду не мали прямого контакту з одержувачами пенсій та допомоги, а виконували функцію фінансової інституції з накопичення та перерозподілу коштів пенсійного забезпечення. Така методика обліку зафіксована у Інструкції по бухгалтерському обліку №11-4 [7], яка функціонує і зараз.

У період з 1994 року по 1999–2002 роки було введено пряме перерахування коштів органами Пенсійного фонду підприємствам поштового зв’язку. Органи соціального захисту населення мали тільки формувати відомості і заявки на виплату пенсій (рис. 4).

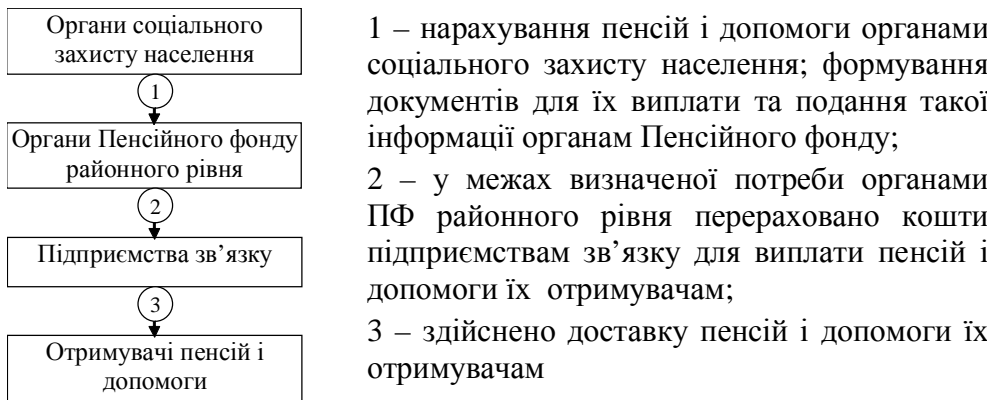

Рис. 4. Етапи руху коштів з виплати пенсій і допомоги у період з 1994 по 1999–2002 рр.

З 1 січня 1999 по 1 липня 2002 року відбувався процес передачі органам Пенсійного фонду функцій з призначення пенсій та допомоги, які раніше здійснювалися органами соціального захисту населення. Завдяки таким змінам в обліку виконання бюджету ПФ виникли нові об'єкти – розрахунки з пенсіонерами, проте вони не були відображені в техніці і методиці обліку.

З огляду на сказане, ми *пропонуємо* облік видатків та розрахунків з пенсіонерами побудувати наступним чином:

I. Для обліку фактичних видатків, які полягають у здійсненні нарахувань пенсій і допомоги, необхідно відкрити новий клас рахунків 3 „Розрахунки з одержувачами пенсій, допомоги та надбавок до пенсій” (табл. 1), який відображав би розрахунки з пенсіонерами. Структуру його рахунків пропонуємо викласти аналогічно до класифікації пенсій, надбавок, підвищень та доплат до пенсій.

Таблиця 1

Додатковий клас рахунків, що пропонується для впровадження в органах Пенсійного фонду України

Номер рахунку	Найменування рахунку	Номер субрахунку	Найменування субрахунку
1	2	3	4
Клас 3. Розрахунки з одержувачами пенсій, допомоги та надбавок до пенсій			
30	Розрахунки з особами, пенсія яким призначена згідно з ЗУ „Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” (у солідарній системі)	300	Розрахунки з одержувачами пенсій за віком
		301	Розрахунки з одержувачами пенсій по інвалідності внаслідок загального захворювання
		302	Розрахунки з одержувачами пенсій у зв'язку з втратою годувальника
31	Розрахунки з особами, пенсія яким призначена згідно з ЗУ „Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” (в обов'язковій накопичувальній системі)	310	Розрахунки з одержувачами довічної пенсії з установленим періодом
		311	Розрахунки з одержувачами довічної обумовленої пенсії
		312	Розрахунки з одержувачами довічної пенсії подружжя
		313	Розрахунки з одержувачами одноразової виплати

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
32	Розрахунки з особами, які мають статус держслужбовця	320	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законами України „Про державну службу”, „Про дипломатичну службу”
		321	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України „Про Національний банк України”
		322	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України „Про прокуратуру”
		323	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України „Про статус народного депутата”
		324	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Положенням про помічника-консультанта НДУ
		325	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України „Про статус суддів”
		326	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України „Про судову експертизу”
		327	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених митним кодексом України
		328	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України „Про службу в органах місцевого самоврядування”
		329	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України „Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів”
33	Розрахунки з іншими особами, пенсія яким призначена за професійними ознаками	330	Розрахунки з одержувачами пенсій за віком на пільгових умовах або за вислугою років
		331	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України „Про наукову і науково-технічну діяльність”
		332	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України „Про пенсійне забезпечення військово-службовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ”
		333	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України „Про ветеринарну медицину”
		334	Розрахунки з працівниками льотно-випробного складу та особам льотних екіпажів повітряних суден цивільної авіації, які вишли на пенсію до набрання чинності Закону України від 17.11.99 „Про внесення змін до деяких законів України”

Продовження таблиці 1

1	2	3	4
34	Розрахунки з особами за соціальними пенсіями та допомогою	340	Розрахунки з одержувачами соціальної допомоги, призначеної Законом України „Про соціальну допомогу”
		341	Розрахунки з одержувачами соціальної допомоги, призначеної Законом України „Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам”
35	Розрахунки з особами за достроковими пенсіями	350	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України „Про зайнятість населення”
		351	Розрахунки з одержувачами пенсій і компенсацій, призначених Законом України „Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали від Чорнобильської катастрофи”
		352	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України „Про внесення змін до деяких законів України у зв’язку з закриттям Чорнобильської атомної електростанції”
		353	Розрахунки з одержувачами пенсій та підвищень до них, призначених Законом України „Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні”
36	Розрахунки з особами за пенсіями по інвалідності або втраті годувальника внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання	360	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України „Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності”
		361	Розрахунки з одержувачами пенсій, призначених Законом України „Про пенсійне забезпечення”
37	Розрахунки з особами за компенсаціями та допомогою на поховання	370	Компенсаційні виплати непрацюючій працездатній особі, яка доглядає за інвалідом 1 категорії або престарілим, який досяг 80-річного віку
		371	Компенсація за втрату годувальника та допомоги на поховання признач ЗУ „Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали від Чорнобильської катастрофи”
		372	Допомога на поховання
38	Розрахунки з особами за надбавками та підвищеннями до пенсій, призначеними різними пенсійними програмами	380	Розрахунки з одержувачами надбавок, призначених Законом України „Про пенсії за особливі заслуги перед Україною”
		381	Розрахунки з одержувачами надбавок, призначених Законом України „Про донорство крові та її компонентів”
		382	Розрахунки з одержувачами надбавок, призначених Законом України „Про статус гірських населених пунктів”
		383	Розрахунки з одержувачами надбавок до пенсії на непрацездатних членів сім’ї
		384	Розрахунки з одержувачами надбавок, призначених Законом України „Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту”
		385	Розрахунки з одержувачами надбавок по догляду та доплат, призначених Законом України „Про пенсійне забезпечення”
		386	Розрахунки з одержувачами надбавок, призначених Законом України „Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні”
39	Державна допомога	391	Розрахунки з одержувачами допомоги, призначеної Законом України „Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та інвалідів війни”
		392	Розрахунки з одержувачами допомоги, яким виповнилось 100 і більше років

Рахунки класу 3 „Розрахунки з одержувачами пенсій, допомоги та надбавок до пенсій” – пасивні: за кредитом рахунку фіксується нарахування пенсії, надбавки до неї та допомоги; за дебетом – списання вказаної заборгованості на основі виплатних документів, що надійшли від установ банку та підприємств зв'язку. Сальдо кредитове відображає заборгованість за невиплаченими сумами пенсій та допомоги.

Структура класу рахунків відповідає контингенту пенсіонерів. Усіх одержувачів виплат з Пенсійного фонду можна умовно поділити на 3 групи: (1) одержувачі пенсій, підвищень до неї та допомоги; (2) одержувачі допомоги на поховання вказаних вище осіб; (3) одержувачі компенсацій. Як правило, одна особа не може бути віднесена до двох (трьох) категорій одночасно.

У запропонованому класі рахунків рахунки 30-37 формують базову суму – нарахування пенсії та компенсації. На рахунках 38-39 відображаються надбавки та підвищення до пенсій, призначені різними пенсійними програмами.

II. Відповідно до запропонованої автором концепції реформування обліку виконання бюджету органами Пенсійного фонду [1]. Для обліку витрат органів Пенсійного фонду щодо нарахованих пенсій і допомоги пропонуємо чинний План рахунків і зокрема клас, що відповідає видаткам, викласти наступним чином (табл. 2).

Варто зауважити, що структура Класу рахунків 4 „Видатки пенсійного фонду” та Класу рахунків 3 „Розрахунки з одержувачами пенсій, допомоги та надбавок до пенсій” загалом схожі між собою, але не тотожні. Відмінність полягає в тому, що до сум пенсій та допомоги не включаються такі статті витрат як витрати на доставку пенсій і допомоги, адміністративно-управлінські витрати. А окрім того, суми пенсій, що фінансуються з різних джерел, відображаються однією сумою без диференціації, оскільки цей рахунок відображає стан розрахунків з виплати пенсій і допомоги, а не джерела фінансування.

Таблиця 2

Клас рахунків, що пропонується для впровадження для обліку видатків органів Пенсійного фонду

Номер рахунку	Найменування рахунку	Номер субрахунку	Найменування субрахунку
Клас 4. Видатки Пенсійного фонду			
40	Видатки на виплату пенсій та грошової допомоги за рахунок власних надходжень	400	Видатки на виплату пенсій, призначені Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»
		401	Видатки на поліпшення матеріального становища інвалідам війни
		402	Компенсація Пенсійному фонду втрат від застосування платниками фіксованого с/г податку спеціальної ставки по сплаті збору на обов'язкове державне пенсійне страхування
		403	Компенсація несплачених страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування за деякі категорії осіб
		404	Інші видатки за рахунок власних надходжень

Продовження таблиці 2

1	2	3	4
41	Видатки на виплату пенсій, надбавок та доплат, що відшкодовуються з державного та місцевого бюджету	410	Видатки на виплату пенсій військовослужбовцям рядового, сержантського та старшинського складу строкової служби
		411	Видатки на виплату пенсій держ. службовцям
		412	Відшкодування виплати надбавок та підвищень до пенсій, призначених за різними пенсійними програмами
		413	Видатки на виплату різниці між сумою пенсії, призначеної науковим працівникам держбюджетних підприємств і організацій, та сумою пенсій, обчислених відповідно до інших законодавчих актів
		414	Видатки на виплату пенсій згідно із ЗУ "Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку із закриттям ЧАЕС"
		415	Видатки на виплату різниці між розміром державної соціальної допомоги інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам та розміром пенсії (соціальні пенсії)
		416	Видатки на виплату пенсій працівникам, які були безпосередньо зайняті повний робочий день на підземних роботах та с/г виробництві
		417	Інші видатки
42	Видатки на виплату пенсій, доплат та компенсацій згідно із ЗУ "Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали від Чорнобильської катастрофи"	420	Виплати пенсіонерам, віднесеним до категорії I
		421	Виплати пенсіонерам, віднесеним до категорії II, III, IV, та доплати непрацюючим пенсіонерам, які проживають у зонах радіоактивного забруднення
		422	Виплати компенсацій за втрату годувальника та допомогу на поховання
		423	Інші видатки
43	Видатки на виплату пенсій та допомоги, що відшкодовуються з інших фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування	430	Видатки на виплату пенсій, пов'язаних з достроковим виходом працівників на пенсію, згідно із ст.26 ЗУ "Про зайнятість населення"
		431	Видатки на виплату пенсій згідно із ЗУ "Про загальнообов'язкове державне соцстрахування від нещасних випадків на виробництві та профзахворювань"
44	Виплати іншим категоріям одержувачів пенсі та допомоги	440	Виплати пенсіонерам, які виїхали на постійне проживання за кордон
		441	Виплати іноземним пенсіонерам, які проживають на території України
		442	Компенсаційні суми військовослужбовцям миротворчих сил ООН
		443	Інші видатки
45	Видатки на організацію роботи органів ПФ		
46	Видатки на розрахунково-касове обслуговування та оплати з підкріплення готівкою виплати пенсій та грошової допомоги		
47	Інші видатки		

На основні запропонованих класів рахунків необхідно розробити шаблони бухгалтерських проведення типових господарських операцій. Загальна схема взаємозв'язку рахунків вдосконаленого нами Плану рахунків у процесі руху коштів пенсійного забезпечення в органах Пенсійного фонду на районному рівні зображено на рис. 5.

Рис. 5. Схема обліку касових і фактичних видатків з виплати пенсій і допомоги органами Пенсійного фонду на районному рівні на базі вдосконаленого Плану рахунків

Як видно з рис. 5, за умов використання запропонованого класу рахунків 3 усі операції руху коштів пенсійного забезпечення відображаються в обліку відповідно до послідовності руху коштів: попереднє нарахування пенсій і допомоги (фактичні видатки) та наступна їх виплата (касові видатки). Кореспонденція рахунків з обліку окремих найбільш типових операцій нарахування пенсій і допомоги надана у табл. 3.

Фактичні і касові видатки органів Пенсійного фонду повинні бути відображені у місячній, кварталній та річній звітності. Чинна методика обліку передбачає подання інформації про виплату пенсій і допомоги:

- щомісяця у Звіті про виплату пенсій і допомоги (ф. 2а);
- щокварталу у Звіті про виконання бюджету ПФУ (ф. 2-ПФ).

Таблиця 3

Кореспонденція рахунків з обліку окремих операцій нарахування пенсій і допомоги на базі запропонованих класів рахунків

	Зміст операції	Дебет	Кредит
1.	Нараховано пенсії за віком, призначені ЗУ „Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування”	400	300
2.	Нараховано пенсії держслужбовцям, призначені ЗУ „Про державну службу”:		
	– у частині, що не перевищує розмір трудової пенсії	400	320
	– у частині, що перевищує розмір трудової пенсії	421	
3.	Нараховано пенсії науковцям, призначені ЗУ „Про наукову і науково-технічну діяльність”:		
	– у частині, що не перевищує розмір трудової пенсії	400	331
	– у частині, що перевищує розмір трудової пенсії	423	
4.	Нараховано пенсії військовослужбовцям, призначені ЗУ „Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ”	420	332
5.	Нараховано пенсії багатодітним матерям, які мають право на вихід на пенсію раніше встановленого віку	422	330

Вказані форми звітності мають тісний взаємозв'язок, оскільки Розділ II звіту за формою 2-ПФ формується на основі даних Звіту про виплату пенсій і допомоги (ф. 2а) (рис. 2). Методика їх формування має чимало недоліків, а саме:

1. Дані Звіту про виплату пенсій та допомоги (ф. 2а) не відповідають його сутності, оскільки він відображає не розрахунки з пенсіонерами, а видатки по фактично виплачених сумах пенсій та допомоги (див. рис. 4). Інформація про нараховані суми пенсійних виплат не надається, оскільки вони не зафіксовані в обліку, а розрахунок даних за колонками здійснюється таким чином:

колонка 5 „Фактично виплачено з початку року”	=	колонка 4 „Нараховано пенсій з початку року”	+	витрати на оплату послуг з виплати і доставки пенсій і допомоги
---	---	--	---	---

колонка 7 „Фактично виплачено за звітний місяць”	=	колонка 6 „Нараховано пенсій за звітний місяць”	+	витрати на оплату послуг з виплати і доставки пенсій і допомоги
--	---	---	---	---

Недоступною залишається й інформація про заборгованість з виплати таких сум.

Через такий стан речей Звіт про виплату пенсій та допомоги (ф. 2а) є неінформативним, оскільки не виконує основної своєї функції – формування даних про нарахування і виплату пенсій і допомоги.

2. Звіт про виплату пенсій та допомоги (ф. 2а) передбачає надання інформації про видатки на виплату пенсій і допомоги у розрізі джерел фінансування та законодавчих актів, якими призначені такі суми, що повністю дублює Звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду (ф. 2-ПФ) з тією лише відмінністю, що звіт за формою 2а подається щомісячно, а за формою 2-ПФ – щоквартально. Окрім того, у Звіті про виплату пенсій та допомоги (ф. 2а) подається інформація про

витрати на оплату послуг з доставки пенсій і допомоги, яка не має відношення до розрахунків з виплати пенсій і допомоги, а є видатками фонду.

З огляду на сказане, пропонується змінити форму Звіту про виплату пенсій та допомоги (ф. 2а) виклавши її рядки відповідно до категорій одержувачів пенсій та допомоги, наданих у запропонованому Класі рахунків 3 „Розрахунки з одержувачами пенсій, допомоги та надбавок до пенсій”. Розшифровку рядків за колонками пропонуємо надавати аналогічно до чинної форми (рис. 5).

Як видно з рис. 5, колонка 4 і 6 „Нараховано пенсій” формується за кредитом рахунку класу 3, що відповідає певному рядку, і відображає сформовану заборгованість перед одержувачами пенсій і допомоги. Колонки 5 і 7 „Фактично виплачено” фіксують суми з дебету того ж рахунку, тобто погашену заборгованість.

Оскільки розділ II „Видатки” Звіту про виконання бюджету ПФУ (ф.2-ПФ) формується на основі охарактеризованого вище звіту за формою 2а, і тому зберігає усі вказані вище недоліки. Незважаючи на те, що за затвердженою методикою формування звітності „у колонці 2 розділу II зазначаються нараховані суми пенсій і допомоги, у колонці 3 – фактично виплачено пенсій та грошової допомоги за звітний період” [6] формування вказаних даних здійснюється аналогічно до Звіту про виплату пенсій і допомоги (ф. 2а). Колонка 2 і 3 між собою тотожні з тією лише відмінністю, що до останньої включаються витрати на оплату послуг з виплати і доставки пенсій і допомоги.

Тобто знову ж таки недоступною залишається інформація про нараховані суми пенсій і допомоги, а також заборгованість з їх виплати.

Наші пропозиції щодо раціоналізації методики складання Звіту про виконання бюджету ПФУ (ф. 2-ПФ) стосуються лише процедур його заповнення, форма вказаного звіту є доцільною і відповідає інформаційним запитам керівництва. Відповідно до наших розробок Звіт за формою 2-ПФ необхідно формувати не на базі Звіту про виплату пенсій і допомоги (ф. 2а) (оскільки запропонована нами структура рядків останнього не відповідатиме звіту 2-ПФ), а на базі даних синтетичного та аналітичного обліку (рис. 5).

Результати здійсненого дослідження дають підстави для формування наступних висновків і пропозицій:

1. Після передачі органам Пенсійного фонду функцій призначення та нарахування пенсій в його обліку виникли нові об'єкти – розрахунки з пенсіонерами. Тому доцільним є введення нового класу рахунків 3 „Розрахунки з одержувачами пенсій, допомоги та надбавок до пенсій” у розрізі категорій пенсіонерів та законів, згідно з якими призначена їм пенсія. Окрім того, на відміну від чинної методики, облік інформуватиме про заборгованість з невиплаченої суми пенсій (допомоги), яка може бути зумовлена касовими розривами (як наприклад у 2004–2005 роках), дефіцитом бюджету ПФУ.

2. Оскільки затвердження Бюджету Пенсійного фонду та формування Звіту про виконання бюджету ПФУ (ф. 2-ПФ) здійснюється у розрізі пенсійних програм, тому і рахунки обліку витрат необхідно диференціювати у розрізі цих же програм, які передбачають відповідні джерела їх фінансування. При цьому вкладені до них субрахунки відобразатимуть напрями використання витрат.

3. Чинна методика обліку передбачає подання інформації про пенсійні виплати у Звіті про виплату пенсій і допомоги (ф. 2а) та розділі II Звіту про виконання бюджету ПФУ (ф. 2-ПФ). У вказаних формах звітності недоступною є інформація про нараховані суми пенсій і допомоги, а також заборгованість з їх виплати. Запропонована нами концепція обліку витрат передбачає формування звіту за формою 2а у розрізі рядків, що відповідають структурі рахунків класу 3 „Розрахунки з одержувачами пенсій, допомоги та надбавок до пенсій”. Інформація про нараховану суму пенсій формуватиметься за кредитом рахунків класу 3, а про фактично виплачені суми – за дебетом відповідного рахунку цього ж класу. Розшифровку рядків за колонками пропонуємо надавати аналогічно до чинної форми.

Література

1. Адамик О. В. Організація обліку виконання бюджету органами Пенсійного фонду України // *Бухгалтерський облік і аудит*. – 2007. – № 5. – С. 36–42.
2. Белінська О. Г. Державне управління видатками Пенсійного фонду України // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук з спец. 25.00.02 „Механізми державного управління”. – К.: Українська академія державного управління при Президентові України. – 2003. – 20 с.
3. Зайчук Б. О., Зарудний О. Б., Березіна С. Б., Александров В. Т., Недбасва С. М. Пенсійний фонд України. Організаційно-правові та соціально-економічні засади функціонування. – К.: „АВТ”, 2006. – 1056 с.
4. Закон України „Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування” від 09.07.2003 р. № 1058-IV.
5. Закон України „Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності” від 23 вересня 1999 року N 1105-XIV.
6. Закон України „Про зайнятість населення” від 1.03.1991 р. N 803-XII
7. Закон України „Про пенсійне забезпечення” від 5. 11. 1991 р. N 1788-XII
8. Інструкція по бухгалтерському обліку та звітності в органах Пенсійного фонду України, затверджена постановою правління Пенсійного фонду від 13.12.1994 р. N 11-4.
9. Надточій Б. Платоспроможність Пенсійного фонду // *Фінанси України*. – 2005. – № 12. – С.60–70.

Редакція отримала матеріал 21 грудня 2007 р.